

УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ ЩОДО ЗНИЖЕННЯ РИЗИКІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

© Смірнова Т.О., Малкуш Х.Ю., 2010

На основі уточнення поняття «ризик інвестиційної діяльності», аналізування статистичних даних, розроблення методичних рекомендацій із оцінювання рівня ризику інвестиційної діяльності машинобудівних підприємств, побудови класифікації інвестицій, ризиків інвестиційної діяльності, факторів, які впливають на ефективність управління ризиками інвестиційної діяльності тощо, запропонована модель реалізації рішень, які передбачають варіативність реалізації виробничо-господарських операцій та ідентифікування раціональності рішень щодо зниження ризиків інвестиційної діяльності.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, управління ризиками, диверсифікація, рівні ризику, управлінські рішення.

The article is based on the precise term "risk investment", analyzing statistical data, development of methodical recommendations on evaluating the investment risk of manufacturing enterprises, construction of the classification of investments, investment risks, factors that influence the effectiveness of risk management investment, etc. The proposed model of solutions that provide diversity of production and business operations and identify rational solutions to reduce investment risks.

Keywords: investment activity, management, diversification, risks, risk levels, administrative decisions.

Постановка проблеми

Пошук можливостей вирішення проблем у цій роботі націлено на розроблення теоретичних положень і методико-прикладних рекомендацій із удосконалення управління ризиками інвестиційної діяльності машинобудівних підприємств. Формування управлінських рішень, пов'язаних із залученням або здійсненням інвестицій неминуче пов'язане із необхідністю врахування ризиків інвестиційної діяльності. Неадекватне ідентифікування цих ризиків, а також їх необ'єктивне оцінювання є причиною низького рівня ефективності заходів щодо запобігання, зниження чи ліквідації ризиків інвестиційної діяльності. Сьогодні більшість з існуючих підходів щодо управління ризиками інвестиційної діяльності є доволі фрагментарними. Це істотно ускладнює формування і реалізацію суб'єктами інвестиційної діяльності рішень, пов'язаних із залученням і використанням інвестиційних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Сьогодні науковці і практики доволі активно обговорюють проблеми, пов'язані з особливостями виникнення ризиків в інвестиційній діяльності підприємств [1–5]. Незважаючи на це, більшість позицій з питань управління інвестиційними ризиками є доволі однобокими. Останні дослідження дають змогу стверджувати, що фрагментарність розкриття сутності управління ризиками інвестиційної діяльності передусім породжена фрагментарним застосуванням термінів і понять, зокрема таких, як «управління», «інвестування», «інвестиційна діяльність», «ризик інвестиційної діяльності» тощо.

Теоретики сучасного менеджменту з позиції системного підходу трактують управлінське рішення як елемент системи менеджменту, а з позиції процесійного підходу розглядають його як результат управлінського процесу, який характеризується обґрунтованим вибором оптимального варіанта вирішення управлінської проблеми і комплексом взаємопов'язаних дій, які необхідно виконати для реалізації рішення [6–8].

Незважаючи на велику кількість наукових праць з управління ризиками інвестиційної діяльності, є частина питань, які залишаються постійним об'єктом дискусій. До них слід зарахувати показники, які характеризують рівень ризику інвестиційної діяльності підприємств, фактори, які впливають на ефективність управління ризиками інвестиційної діяльності, моделі, механізми і системи управління ризиками тощо.

Постановка цілей

Мета роботи – розробити управлінські рішення щодо зниження ризиків інвестиційної діяльності машинобудівних підприємств на основі моделювання процесу ідентифікування раціональності рішень щодо зниження ризиків інвестиційної діяльності підприємств машинобудівної галузі.

Виклад основного матеріалу

Теоретики сучасного менеджменту з позиції системного підходу трактують управлінське рішення як елемент системи менеджменту, а з позиції процесійного підходу розглядають його як результат управлінського процесу, який характеризується обґрунтованим вибором оптимального варіанта вирішення управлінської проблеми і комплексом взаємопов'язаних дій, які необхідно виконати для реалізації рішення. На підставі ознайомлення з існуючими класифікаціями управлінських рішень в інвестиційній діяльності, а також в результаті дослідження матеріалів машинобудівних підприємств ми систематизували управлінські рішення щодо зниження ризиків інвестиційної діяльності машинобудівних підприємств (таблиця).

Класифікація управлінських рішень щодо зниження ризиків інвестиційної діяльності підприємства

Класифікаційні ознаки	Види управлінських рішень
За способом формування	Індивідуальні рішення Комбіновані рішення
За змістом	Рішення, які передбачають укладання страхового договору Рішення, які передбачають застосування деривативів Рішення, які передбачають застосування диверсифікації Рішення, які передбачають варіативність реалізації виробничо-господарських операцій тощо
За рівнем ефективності	Раціональні рішення Нераціональні рішення

За способом формування рішення розподілені на індивідуальні та комбіновані. За економічним змістом індивідуальні управлінські рішення передбачають укладання страхового договору, застосування деривативів, диверсифікацію, або забезпечення варіативності реалізації виробничо-господарських операцій. Індивідуальні рішення можуть перебувати у будь-якій комбінації одні з одними.

Індивідуальні рішення приймаються однією особою. Індивідуальним рішенням притаманний вищий рівень творчості, вони приймаються швидше, оскільки не потребують узгоджень. Але вони найчастіше виявляються помилковими, більш ризикованими, що пов'язано із складністю та непередбачуваністю зовнішнього середовища, в якому працюють сучасні організації. Характер індивідуальних рішень багато в чому несе відбиток особистості менеджера, котрий їх приймає, з огляду на що, рішення можуть бути виваженими, імпульсивними, інертними (обережними), ризикованими.

Комбіновані, або колективні рішення формуються колективом керівників підприємства на підставі спільного акумулювання і оброблення управлінської інформації про фактори, які спричиняють різноманітні загрози щодо здійснення інвестицій та обрання оптимальних шляхів їх уникнення, зниження або ліквідації.

Проведені дослідження дають змогу стверджувати, що рішення, які передбачають укладання страхового договору, можуть ухвалюватись суб'єктами управління ризиками інвестиційної діяльності лише у тому випадку, якщо загрози втрат, пов'язаних з конкретним інвестиційним проектом, є мінімальними. У цьому випадку мінімальність вимірюється кількістю учасників інвестиційного проекту, досвідом реалізації таких проектів інвестором та реципієнтом, наявністю урядових та інших гарантій, наявністю державних замовлень на готову продукцію тощо. Керівники досліджуваних машинобудівних підприємств стверджують, що виділений вид управлінських рішень, як правило, стосується неінвестиційних проектів. За ознакою видів підприємницької діяльності ризики поділяють на фінансові, юридичні, виробничі, комерційні, інвестиційні, страхові та інноваційні. Під фінансовим ризиком підприємства вважається імовірність виникнення несприятливих фінансових наслідків у формі втрати доходу або капіталу в ситуації невизначеності умов здійснення його фінансової діяльності. Виробничі ризики безпосередньо пов'язані з виробничою діяльністю, тобто з реалізацією основних і допоміжних технологічних процесів, в результаті інтегрування яких відбувається виробництво машинобудівної продукції. Комерційні ризики виникають у процесі реалізації товарів і послуг. До них належать: ризик відмови реєстрації товару у країні ввезення, ризик упущеної вигоди, ризик прямих фінансових втрат тощо. Основними причинами їх виникнення є: падіння попиту на товар, введення обмежень на продаж, підвищення закупівельної ціни, зниження обсягів закупівель, втрати товару тощо.

За ознакою масштабу об'єкта ризики розподілено на індивідуальні, фірмові, державні і міждержавні. Індивідуальні ризики несуть фізичні особи, які самостійно здійснюють підприємницьку діяльність. Державні ризики пов'язані з небезпеками втрати цілісності і незалежності конкретної держави, втрати таких властивостей як державне правонаступництво і державний імунітет, а також із ймовірністю зниження рівня добробуту у країні тощо. Щодо міждержавних ризиків, то за ознакою масштабу їх слід трактувати як небезпеки, як мінімум для двох країн, що викликані природними умовами або діями окремих суб'єктів, протидіяти яким можна лише, об'єднати зусилля кількох держав.

До зовнішніх належать ризики, які не пов'язані з діяльністю організації. До них зараховують ризики, викликані факторами політичного, соціального, економічного, географічного та іншого характеру. Внутрішні ризики поділяються на ризики основної (операційної) та допоміжної (фінансової та інвестиційної) діяльності організації.

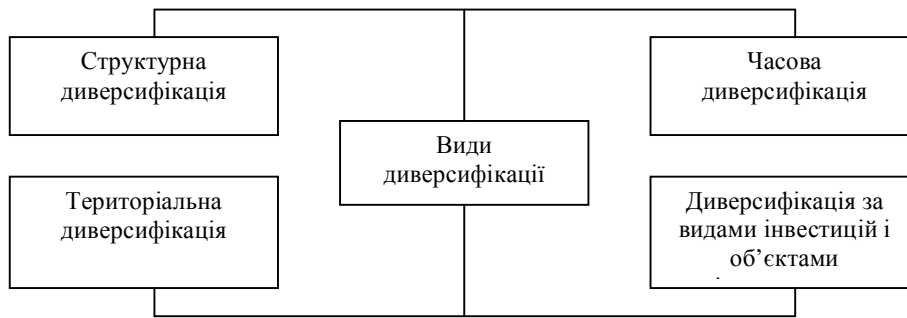

Рис. 1. Види диверсифікації, які можуть застосовуватись для зниження ризиків інвестиційної діяльності

У практиці страхування ризиків (як одного з методів управління) інвестиційної діяльності доволі поширеним видом управлінських рішень є диверсифікація (розподіл) ризику. На рис. 1 показані види диверсифікації, які можуть застосовуватись для зниження ризиків інвестиційної діяльності.

Структурна диверсифікація передбачає розподіл ризиків між суб'єктами інвестиційної діяльності, які спільно реалізують певний інвестиційний проект. Найяскравішим прикладом структурної диверсифікації є венчурні фонди та банки. Як відомо, вони спеціалізуються на вкладенні коштів в інноваційні проекти, що характеризуються високим рівнем ризику. Венчурні організації знижують ці ризики шляхом створення синдикатів із десятків тисяч інституційних інвесторів.

Це мінімізує ризик кожного з учасників синдикату до рівня його частки у фінансуванні інноваційного проекту. Доцільно відзначити, що венчурні фонди і банки широко застосовують також територіальну диверсифікацію. Її сутність полягає у тому, що ризик розподіляється не тільки між суб'єктами інвестиційної діяльності, які мають юридичні адреси у різних регіонах, а також між проектами, які реалізуються в регіонах, що мають різні економіко-соціальні і політико-правові умови. Це знижує ймовірність настання непередбачуваних подій стосовно усіх проектів, в яких беруть участь одні і ті самі інвестори.

Сутність часової диверсифікації полягає у тому, що етапи реалізації інвестиційного проекту плануються так, щоб уникнути в часі збігу факторів, які посилюють ризики інвестиційної діяльності. Застосування цього виду диверсифікації вимагає ретельного планування потоків витрат і надходжень ресурсів.

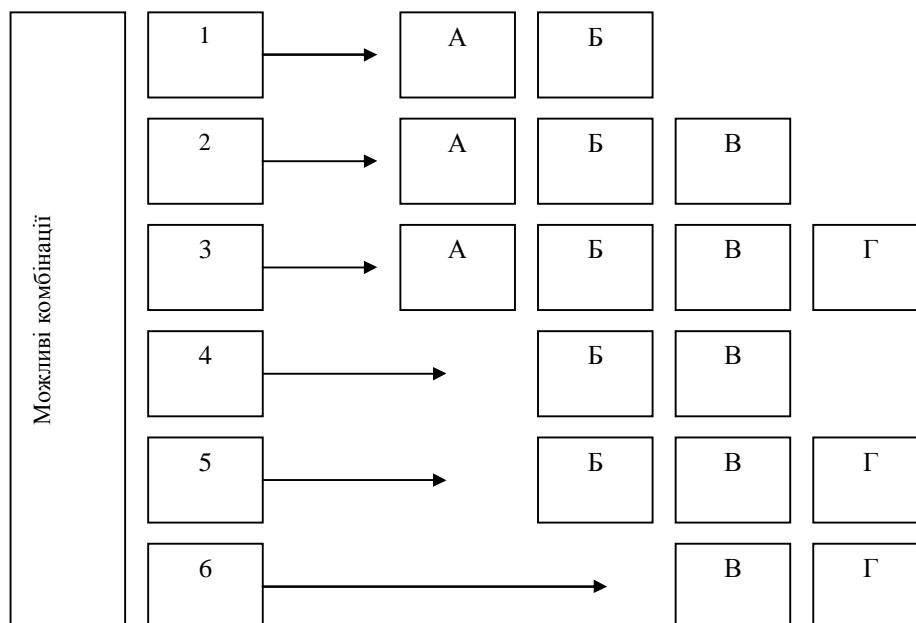

Рис. 2. Можливі варіанти комбінювання різних видів диверсифікації:
 А – структурна диверсифікація; Б – територіальна диверсифікація; В – часова диверсифікація;
 Г – диверсифікація за видами інвестицій

Щодо диверсифікації за видами інвестицій та об'єктами інвестування, то вона якнайширше використовується під час формування інвестиційних портфельів. Ключовим принципом її застосування є

побудова такого інвестиційного портфеля, який би включав об'єкти інвестування, ринкова вартість і прибутковість яких залежить від різних видів факторів. Це, з одного боку, змушує інвесторів одночасно утримувати на балансі високоприбуткові і низькоприбуткові активи, проте, з іншого, – така позиція гарантує беззбитковість інвестора за будь-якої кардинальної зміни умов зовнішнього середовища.

Під час страхування ризиків інвестиційної діяльності різні види диверсифікації часто поєднуються. На рис. 2 показано можливі варіанти комбінування різних видів диверсифікації.

Найпоширенішими варіантами комбінування різних видів диверсифікації є перша і шоста. Судячи з результатів обробки матеріалів, представлених нам керівниками машинобудівних підприємств матеріалів, структурна і територіальна диверсифікація найчастіше поєднуються під час інвестування коштів в інноваційні проекти. Своєю чергою, часова диверсифікація і диверсифікація за видами інвестиційної діяльності комбінуються під час формування та управління інвестиційними портфелями.

Серед видів управлінських рішень щодо зниження ризиків інвестиційної діяльності машинобудівних підприємств виділено рішення, які передбачають варіативність реалізації виробничо-господарських операцій. Ці рішення репрезентують стратегію реалізації операцій «точно в термін». Ці рішення найбільшого поширення набули у сфері прикладного японського менеджменту, зокрема щодо управління потоками ресурсів, тобто у логістиці, а також у сфері управління ризиками інвестиційної діяльності. Сутність цих рішень полягає у тому, що під час моделювання будь-якого виробничо-господарського циклу керівники підприємства створюють резервні варіанти реалізації усіх, без винятку, операцій (рис. 3).

Це сприяє своєчасності реалізації інвестиційних проектів, уникненню конфліктів із постачальниками сировини і замовниками готової продукції, конкретизації критеріїв обрання найвигідніших бізнес-партнерів, формалізації вхідних, внутрішніх і вихідних потоків ресурсів тощо.

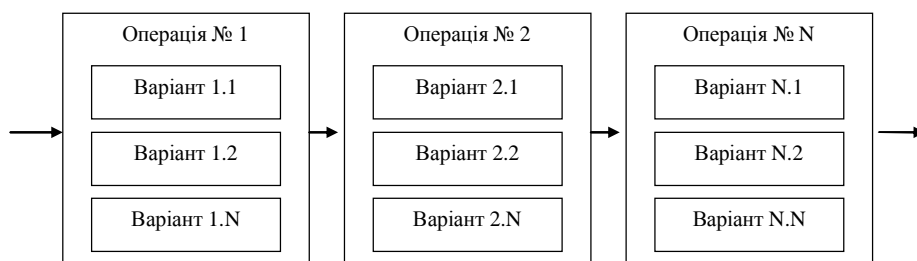

Рис. 3. Модель реалізації рішень, які передбачають варіативність реалізації виробничо-господарських операцій

У запропонованій класифікації управлінських рішень за рівнем ефективності рішення розподілено на раціональні і нераціональні. Дослідження, проведені на засадах вивчення матеріалів машинобудівних підприємств (ВАТ «Львівський завод радіоелектронної медичної апаратури», ТОВ «Кіровоградський завод дозуючих автоматів», ВАТ «Олександрівська фірма «Віра-сервіс»» тощо) і позицій науковців у сфері інвестиційної діяльності [4; 6; 7], дали змогу побудувати алгоритм ідентифікування раціональності рішень щодо зниження ризиків інвестиційної діяльності машинобудівних підприємств (рис. 4).

Сутність пропонованого підходу полягає у тому, що керівники підприємства, ідентифікувавши певний вид ризику інвестиційної діяльності, досліджують фактори, які визначають рівень цього ризику. Виявлені фактори аналізуються у перерізі кожного варіанта рішень. У разі прийнятності одного або кількох рішень вони ухвалюються і реалізуються. Якщо в результаті своєчасності і повноти їх реалізації виявлений ризик не ліквідовано, то очевидним є те, що рішення нераціональне. Причиною цього може бути те, що не усі фактори були враховані під час вибору рішення, або не усі фактори адекватно оцінені.

Практичне застосування такого алгоритму сприятиме обґрунтованості ухвалення управлінських рішень щодо зниження ризиків інвестиційної діяльності машинобудівних підприємств, а також раціоналізації управлінських дій під час акумулювання і обробки управлінської інформації.

Доцільно зауважити, що алгоритмічна форма вироблення та ідентифікування раціональності управлінських рішень є доволі відомою у науці і поширеною на практиці.

Системи автоматизованої підтримки прийняття рішень активно впроваджувались на великих машинобудівних підприємствах у радянські часи і впроваджуються сьогодні. Так, у ДП «Харківський машинобудівний завод «ФЕД»», ДП «Завод ім. Малишева», ВАТ «Іскра», ВАТ «ЛьвівОргрес», ВАТ «Стрийський завод ковальсько-пресового обладнання», ВАТ «Львівенергоремонт», ВАТ «Львівавтозапчастини» тощо, ці системи адаптовані до конкретних груп виробничо-господарських проблем. За даними керівників цих підприємств сьогодні проводиться активна робота щодо створення автоматизованих алгоритмічних програм з формування раціональних управлінських рішень, що ґрунтуються на аналізуванні та оцінюванні інвестиційного клімату підприємства та його узгодженні із кон'юктурою на ринку інвестиційних ресурсів конкретного регіону.

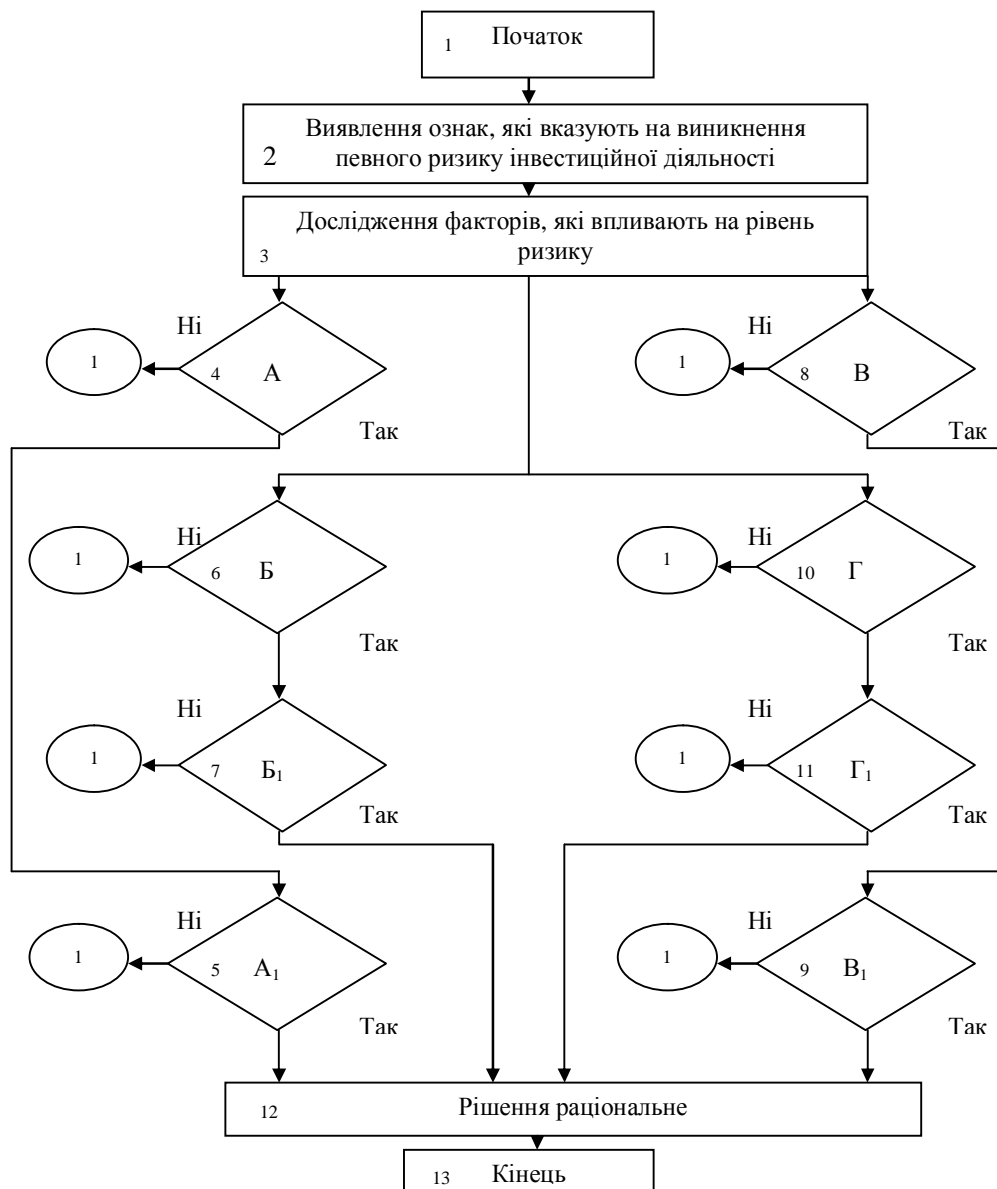

Рис. 4. Модель ідентифікування раціональності рішень щодо зниження ризиків інвестиційної діяльності:

A – рішення, які передбачають укладання страхового договору; B – рішення, які передбачають застосування деривативів; B – рішення, які передбачають застосування диверсифікації; Г – рішення, які передбачають варіативність реалізації виробничо-господарських операцій; A₁ – рішення, яке передбачає укладання страхового договору, реалізоване своєчасно і в повному обсязі; B₁ – рішення, які передбачає застосування деривативів, реалізоване своєчасно і в повному обсязі; B₁ – рішення, яке передбачає застосування диверсифікації, реалізоване своєчасно і в повному обсязі; Г₁ – рішення, яке передбачає варіативність реалізації виробничо-господарських операцій, реалізоване своєчасно і в повному обсязі

Висновки

На основі викладеного зробимо такі висновки: побудова класифікації інвестицій, ризиків інвестиційної діяльності, факторів, які впливають на ефективність управління ризиками інвестиційної діяльності, є одним із важливих моментів господарської діяльності машинобудівних підприємств; для ефективної роботи підприємства, яка стосується інвестиційної діяльності підприємства, необхідна детальна розробка системи контролювання і регулювання заходів щодо впливу на ризики; сформувані методичні рекомендації з оцінювання ризиків інвестиційної діяльності машинобудівних підприємств.

Перспективи подальших досліджень

Подальші наукові дослідження варто продовжувати в напрямі відстеження і коригування реалізації заходів щодо впливу на ризики інвестиційної діяльності підприємства в умовах нестабільності й невизначеності. Також потребує подальшого поглибленого вивчення процес впливу інвестиційного потенціалу на ефективність соціально-економічного розвитку західного регіону України.

1. Андреев М.В. Лекції з фінансової статистики. Оптимальна стратегія інвестування – купівля-продаж акцій і облигацій та обмін валют / Київський ін-т бізнесу та технологій. — К.: КІБіТ, 2005. — 216 с.
2. Арагау Б.С. Прямі іноземні інвестиції в Африці (проблеми залучення та використання в 1980–90-х рр.): автореф. дис... канд. екон. наук: 08.05.01 / НАН України; Інститут світової економіки і міжнародних відносин. — К., 1998. — 18 с.
3. Біленчук Д.П., Біленчук П.Д., Залетов О.М., Клименко Н.І. Страхове право України: підручник для вищих навчальних закладів; за ред. проф. П.Д. Біленчука і президента Ліги страхових організацій України О.Ф. Філонюка. — К.: Атіка, 1999. — 368 с.
4. Бойко Є.І., Войцеховський В.Б., Горин М.П., Свистович Г.М., Коник М. А. Сучасні проблеми інвестування структурних реформувальних промисловості регіону / НАН України; Інститут регіональних досліджень. — Л., 1998. — 36 с.
5. Валдайцев С.В. Управление инновационным бизнесом: учебн. пособ. для вузов. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. — 343 с.
6. Кігель В.Р. Визначення найкращого варіанта інвестування в умовах ризику // Фінанси України. — 2002. — №12. — С. 85–90.
7. Лазебник Л.Л. Інвестиційний клімат та економічна мотивація іноземного інвестування в Україні // Фінанси України. — 1997. — №4. — С.82 – 88.
8. Устенко О.Л. Теория экономического риска: монография. — К.: МАУП, 1997. — 164 с.

УДК 330.322/341.1+339.9

Т.О. Соболева
ДВНЗ “Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана”

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

© Соболева Т.О., 2010

Висвітлено особливості інноваційного розвитку компаній в умовах глобалізації, визначено переваги та проблеми здійснення інноваційної діяльності в умовах глобалізації, охарактеризовано стратегії інноваційного розвитку компаній та визначено характеристики інноваційної компанії як детермінанти її успіху під час здійснення інноваційної діяльності.

Ключові слова: глобалізація, стратегії інноваційного розвитку, детермінанти успіху.

In the article the features of innovative development are reflected in the context of globalization, advantages and problems of realization of innovative activity are identified in terms of globalization, strategies of innovative development of companies are described and determinants of innovative company success in innovative activity realization are exposed.

Keywords: globalization, strategies of innovative development, determinants of success.

Постановка проблеми

Глобалізація є реалією сьогодення, під впливом якої відбуваються істотні зміни в управлінні як на рівні держав, так і на рівні окремих організацій. Причому в зону її впливу потрапляють як великі міжнародні компанії, так і підприємства малого та середнього бізнесу. Процеси глобалізації відкривають багато можливостей для розвитку підприємств, але й одночасно містять багато «підводних каменів», аналіз та врахування яких є необхідною передумовою ефективної розробки та реалізації стратегій будь-якої компанії. Більше того, глобальні тенденції часто здійснюють різноспрямований вплив на окремі суб'єкти ринкових та суспільних відносин, ускладнюючи тим самим можливість оцінки та прогнозування наслідків їх дії. Тому аналіз тенденцій світових процесів глобалізації, а також їх впливу на інноваційну діяльність організацій вважається необхідною передумовою ефективного формування стратегічних конкурентних переваг у сучасному бізнес-середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання трансформації світового економічного простору під впливом процесів глобалізації є одним з найактивніше обговорюваних як у колі науковців, так і у сфері бізнес-практики. Ґрунтовний аналіз сучасних тенденцій інтернаціоналізації та глобалізації економічних, політичних та соціальних процесів міститься в роботах вітчизняних науковців О.Г. Білоруса [1], Д.Г. Лук'яненка, А.М. Поручника, Л.Л. Антонюк [2], В.М. Гейця, В.П. Семиноженка, С.Ю. Пахомова [3]. Напрями трансформації інноваційної складової розвитку економіки, зрушення у процесах стратегічного планування інноваційної діяльності корпорацій висвітлено в результатах досліджень І. Ансоффа, М. Портера, Р. Дафта [4], К. Хікмана та К. Райа [5], Г. Чезборо,